

УДК 339.9:338.45(510)(6)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.206.154-163>**Сай Л.П.**

кандидат економічних наук

Національний університет «Львівська Політехніка»

Sai Lesia

PhD in Economic Sc.

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-5081-4235>**Гонтар Б.І.**

Національний університет «Львівська Політехніка»

Hontar Bohdana

Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0009-0008-7165-3259>

ДІЯЛЬНІСТЬ КИТАЙСЬКИХ ТНК НА АФРИКАНСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано стратегічну роль китайських транснаціональних корпорацій (ТНК) у трансформації глобального економічного простору, зосереджуючи увагу на їхній активній експансії в країни Африки. Розкрито ключові характеристики китайської моделі інтернаціоналізації бізнесу: тісну взаємодію ТНК із державними структурами, довгострокове стратегічне планування, орієнтацію на країни Глобального Півдня та реалізацію інфраструктурно-сировинних проєктів. Висвітлено інституційні механізми підтримки, зокрема державне фінансування, дипломатичний супровід та створення спеціальних економічних зон. Проведено аналіз впливу китайських ТНК на країни Африки в економічному, соціальному, технологічному, екологічному та геополітичному вимірах. Запропоновано науково обґрунтовані рекомендації щодо забезпечення взаємовигідного співробітництва.

Ключові слова: китайські транснаціональні корпорації, африканські країни, китайсько-африканське економічне співробітництво, економічна експансія, інвестиційна діяльність, проєкт.

THE ACTIVITIES OF CHINESE TNCs ON THE AFRICAN CONTINENT: ECONOMIC IMPACT AND PROSPECTS

The article provides a comprehensive analysis of the activities of Chinese transnational corporations (TNCs) as an important tool for implementing China's geo-economic strategy. Particular attention is paid to their expansion into Africa, which occupies an important place in China's foreign economic policy in the twenty-first century. The paper identifies the key features of Chinese TNCs that distinguish them from Western ones: close ties with Chinese government structures, long-term strategic orientation, focus on the Global South, infrastructure and raw materials model of activity, low level of localization, less attention to ESG standards, flexibility and centralized financing.

It is proved that Chinese TNCs operate in close connection with state structures and perform not only economic but also strategic functions aimed at strengthening China's global influence. The article reveals the peculiarities of the Chinese model of business internationalization, which combines economic expediency with political interests, includes active state funding, diplomatic support, creation of institutional conditions for expansion, and focuses on long-term infrastructure projects in developing countries.

The specifics of the sectoral presence of Chinese TNCs are revealed: in the energy sector (access to oil and gas on the terms of "energy in exchange for infrastructure"), telecommunications (Huawei, ZTE), extraction of strategic resources (copper, cobalt, uranium, bauxite), as well as transport and social infrastructure. It is shown that this model of presence provides China with resource security, expands its markets, and strengthens its political influence. At the same time, it gives rise to contradictions: debt dependence, limited localization, environmental risks, and social tensions. The article summarizes the consequences of TNCs' activities in a table in five categories (economy, society, technology, environment, politics) and outlines ways to optimize cooperation for African countries through transparency of agreements, protection of labor rights, environmental control, and institutional capacity building.

Keywords: Chinese transnational corporations, African countries, Sino-African economic cooperation, economic expansion, investment activity, project.

JEL Classification: F21, F23, O55.

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Сай Л.П., Гонтар Б.І., 2025

Постановка проблеми. У контексті сучасних глобалізаційних змін та структурної трансформації світової економіки діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) набуває ключового значення у формуванні нових геоekonomічних центрів впливу. Особливої уваги заслуговує динамічне зростання китайських ТНК, які протягом останніх двох десятиліть стали важливим інструментом реалізації зовнішньоекономічної стратегії Китайської Народної Республіки. Одним із пріоритетних напрямів цієї стратегії виступає Африканський континент, який поєднує багатий природно-ресурсний потенціал, зростаючу інвестиційну привабливість та політичну відкритість до співпраці з Китаєм.

Китайські ТНК беруть активну участь у реалізації інфраструктурних проєктів, розвитку енергетичного сектору, телекомунікацій, добувної промисловості та аграрного виробництва, що свідчить про системну й стратегічну присутність Китаю в регіоні. Водночас, поряд з очевидними економічними вигодами для африканських країн, спостерігається зростання залежності від китайських фінансових і технологічних ресурсів, формування боргової пастки, поглиблення сировинної орієнтації економік, а також виникнення соціальних і екологічних ризиків. Відкритими залишаються питання локалізації виробництва, технологічного трансферу, впливу на сталий розвиток та збереження економічного суверенітету приймаючих країн.

Таким чином, наукова проблема полягає у необхідності комплексного аналізу стратегічних, економічних і соціальних наслідків діяльності китайських ТНК на Африканському континенті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна наукова література активно досліджує діяльність китайських транснаціональних корпорацій (ТНК) як одного з ключових інструментів реалізації зовнішньоекономічної політики Китайської Народної Республіки в країнах Африканського континенту. У фокусі уваги дослідників перебувають як економічні, так і геополітичні аспекти цього співробітництва.

Зокрема, Л. Українець [11] аналізує чинники, що визначають напрями та обсяги прямих іноземних інвестицій Китаю в африканські країни. У дослідженні акцентується на стратегічному виборі партнерів з огляду на природні ресурси, політичну стабільність та інвестиційний клімат.

Савченко М.В., Порохня В.А., Атаманенко П.О. звертають увагу на виклики та перспективи економічного співробітництва КНР з країнами Африки. Вони розглядають інвестиційну активність китайських компаній як головний інструмент розширення присутності Китаю на африканських ринках, зокрема в інфраструктурних, енергетичних і видобувних проєктах [3].

Окрему увагу заслуговує аналіз Дебори Браутіган, яка є провідною дослідницею китайсько-африканських відносин. У своїх роботах вона детально розглядає як позитивні наслідки (розвиток інфраструктури, зростання зайнятості), так і потенційні ризики (боргова залежність, неекологічна експлуатація ресурсів) такої співпраці [14, 15].

Тихоненко І.В. та Вуйко В.В. наголошують на

важливості врахування культурно-цивілізаційного контексту африканських країн. Вони зазначають, що для досягнення довготривалих цілей Китаю в регіоні доцільним є використання інструментів «м'якої сили», зокрема в освітній, гуманітарній та інформаційній сферах [8].

Зі свого боку, Пермінов В.О. досліджує напрями стратегічного партнерства між Китаєм і країнами Африки, підкреслюючи зростаючу роль африканського континенту в реалізації зовнішньополітичної доктрини КНР. Автор наголошує на прагматичному підході офіційного Пекіна, який орієнтований на довгострокову економічну вигоду та політичний вплив [6].

Вагомий внесок у вивчення політико-економічних аспектів китайської присутності в Африці здійснив Крис Алден, який досліджує динаміку геостратегічного впливу Китаю через економічні та інституційні важелі [13].

Важливу статистичну та аналітичну базу для вивчення цього явища забезпечують міжнародні організації. Зокрема, Світова доповідь із інвестицій ЮНКТАД [22] подає узагальнені дані щодо потоків прямих іноземних інвестицій у регіоні, включаючи Китай. China Global Investment Tracker [17] та база даних Світового банку [16] дозволяють здійснити кількісний аналіз масштабів китайських інвестицій в Африці за галузями та країнами.

Попри наявність ґрунтовної дослідницької бази, залишається недостатньо вивченим питання про вплив китайських ТНК на місцеві ринки. Також потребує подальшого аналізу інституційне середовище та довгострокові наслідки і перспективи співпраці з китайськими ТНК для сталого розвитку країн Африки.

Метою даної статті є комплексний аналіз ролі китайських транснаціональних корпорацій на африканському континенті, виявлення особливостей їх діяльності та оцінка впливу на соціально-економічний розвиток країн Африки. Окрім того, ставиться завдання окреслити методи мінімізації негативних наслідків і ризиків співпраці з китайськими ТНК, а також визначити перспективні напрямки подальшої взаємодії.

Виклад основних результатів дослідження. У сучасних умовах трансформації світової економіки Китайська Народна Республіка перетворилася на одну з ключових сил, що формують нову архітектуру глобалізації. У 2000 році було офіційно оголошено державну стратегію «Go Global», яка закликала китайські підприємства виходити на зовнішні ринки, нарощувати експорт капіталу, брати участь у міжнародних проєктах, зокрема інфраструктурних, енергетичних та сировинних. Одним із головних інструментів зовнішньоекономічної експансії Китаю стали транснаціональні корпорації, які, починаючи з початку 2000-х років, стрімко нарощують свою присутність на ринках різних країн світу, зокрема в регіонах, що розвиваються.

На відміну від класичних західних транснаціональних компаній, китайські ТНК мають низку особливостей, які зумовлені політичною системою КНР, специфікою внутрішнього розвитку країни та стратегічним підходом до глобальної інтеграції, а саме [1; 4; 7; 10]:

1. Тісний зв'язок із державою. Більшість великих китайських ТНК є державними, або квазідержавними (наприклад, Sinopec, China National Petroleum Corporation (CNPC), State Grid). Вони виступають інструментом реалізації державної зовнішньоекономічної політики, зокрема в межах ініціативи "Один пояс — один шлях", оголошеної у 2013 році. Вона передбачає створення глобальної мережі транспортних, енергетичних та логістичних коридорів, які з'єднують Китай з країнами Європи, Азії, Африки та Латинської Америки.

2. Орієнтація на довгострокову присутність. Китайські ТНК часто заходять на іноземні ринки не з метою швидкого прибутку, а для побудови стратегічної присутності, навіть на умовах початкових збитків. Вони інвестують у інфраструктуру, ресурси, логістику та виробництво з розрахунком на десятиліття.

3. Фокус на країнах, що розвиваються. Китайські компанії активно працюють у країнах Африки, Латинської Америки, Центральної Азії, Південно-Східної Азії. Вони часто діють там, де західні інвестори вагаються через політичні ризики, низьку прозорість або нестабільність.

4. Інфраструктурно-сировинна модель. Основна активність китайських ТНК — будівництво доріг, портів, електростанцій, залізниць, а також інвестиції в добувну промисловість (нафта, мідь, залізна руда). Часто проекти реалізуються за схемою: "інвестиції в обмін на ресурси" (наприклад, кредити під майбутні поставки нафти).

5. Обмежене залучення місцевих партнерів. Китайські ТНК часто привозять власну робочу силу, використовують власні компанії-підрядники і менше локалізують виробництво, ніж західні аналоги. Це викликає критику в багатьох країнах, зокрема в Африці.

6. Гнучкість і швидкість. Завдяки централізованій підтримці, китайські компанії можуть швидко ухвалювати рішення, мобілізувати ресурси та реалізовувати масштабні проекти у стислі терміни.

7. Менша увага до стандартів ESG (екологія, соціальна відповідальність, управління). На відміну від західних корпорацій, китайські ТНК менше звітують про соціальний та екологічний вплив, що часто викликає занепокоєння щодо: умов праці, забруднення довкілля, прозорості контрактів.

8. Комбінація комерційної та політичної мотивації. Іноді китайські ТНК працюють у збиток або з низькою рентабельністю, але отримують «некомерційні» вигоди — наприклад, політичний вплив або стратегічний доступ до ринків та ресурсів.

9. Висока залежність від державного фінансування. Успішність багатьох проектів залежить від доступу до дешевих кредитів або гарантій китайських державних банків.

10. Розвиток власних технологій. З останнього десятиліття китайські ТНК (особливо у сферах телекомунікацій, електроніки, зеленої енергетики) активно просувають власні технології та стандарти (наприклад, Huawei, BYD, CATL).

Китайські ТНК використовують різні форми

міжнародної присутності, зокрема greenfield-інвестиції, злиття й поглинання, спільні підприємства та моделі BOT (build-operate-transfer). Часто вони застосовують унікальні для глобальної практики підходи на кшталт «ресурси в обмін на інфраструктуру», які передбачають надання Китаєм кредитів на будівництво інфраструктурних об'єктів в обмін на доступ до природних ресурсів. Цей підхід є основним при співпраці з африканськими країнами. Наприклад, китайські компанії будують дороги, аеропорти та лікарні в Анголі в обмін на довгострокові поставки нафти.

Особливе місце у зовнішньоекономічній політиці Китаю займає співпраця з країнами Глобального Півдня, зокрема з африканськими країнами. Африка для китайських ТНК є стратегічним регіоном з кількох причин. По-перше, континент володіє величезними запасами природних ресурсів — нафти, газу, міді, кобальту, марганцю, рідкоземельних металів. По-друге, місцева інфраструктура потребує модернізації, що створює високий попит на будівельні та інженерні послуги. По-третє, політичні режими в багатьох африканських країнах позитивно ставляться до китайської моделі співпраці, яка не передбачає жорстких вимог щодо демократії, прав людини або прозорості управління. По-четверте, Захід поступово втрачає інтерес до Африки, що відкриває для Китаю вікно можливостей. По-п'яте, континент є ринком збуту китайських товарів та послуг, а також простором для геополітичного маневрування [11; 23].

Успішна експансія китайських транснаціональних корпорацій (ТНК) на африканський континент є результатом не лише їхньої власної ініціативи, а й глибоко продуманої, цілеспрямованої підтримки з боку уряду Китайської Народної Республіки. Ця підтримка носить системний характер і охоплює широкий спектр інструментів — від інституційних механізмів до прямих фінансових субсидій, страхування ризиків і дипломатичного супроводу. Китайський уряд послідовно створює сприятливе середовище для зовнішньої експансії своїх компаній, розглядаючи це як ключовий елемент загальнонаціональної стратегії економічного розвитку та посилення глобального впливу.

Уряд КНР активно стимулює свої ТНК до виходу на африканські ринки шляхом дерегуляції процедур, укладання міжурядових угод, відкриття нових торгових представництв, організації міжнародних форумів, а також через надання різноманітних форм фінансування.

Важливу роль у підтримці китайських ТНК відіграють ключові державні органи, серед яких Міністерство комерції КНР (MOFCOM), Національна комісія з розвитку і реформ (NDRC), Державна рада у справах державного майна (SASAC), Міністерство закордонних справ та економічні підрозділи при посольствах КНР в африканських країнах. Зокрема, MOFCOM відповідає за формування нормативно-правової бази, узгодження інвестиційних проектів за кордоном та ведення переговорів про підписання угод з африканськими країнами. NDRC забезпечує стратегічне планування та включення великих інфраструктурних проектів до

державних програм, зокрема в межах ініціативи «Один пояс — один шлях». SASAC, своєю чергою, контролює діяльність державних корпорацій, зокрема CNPC, China Railway Engineering Corporation та інших, забезпечуючи ефективну реалізацію державної стратегії за межами КНР [10].

Фінансова підтримка китайських ТНК в Африці здійснюється переважно через державні банки розвитку. Зокрема, Export-Import Bank of China (Exim Bank) та China Development Bank (CDB) є основними джерелами кредитування інфраструктурних проєктів. Exim Bank надає пільгові кредити, часто за умови, що проєкти реалізуватимуться китайськими компаніями, що дозволяє створювати стабільний ринок для ТНК та водночас посилювати економічну присутність КНР в Африці. CDB зосереджується на довгострокових стратегічних інвестиціях у транспортну, енергетичну та логістичну інфраструктуру, підтримуючи проєкти з високим рівнем капіталовкладень і тривалим періодом окупності.

Поряд з банками важливу роль у просуванні китайських інтересів відіграють спеціалізовані інвестиційні фонди. China-Africa Development Fund (CADFund), створений у 2007 році в рамках Форуму китайсько-африканського співробітництва (FOCAC), фінансує проєкти в аграрному секторі, легкій промисловості, логістиці та соціальній інфраструктурі. Silk Road Fund, натомість, забезпечує довгострокове фінансування проєктів в межах «Поясу і шляху», охоплюючи й африканські країни. Обидва фонди виконують функцію компенсації фінансових ризиків для китайських підприємств та стимулювання інвестицій у регіони з обмеженим доступом до західного фінансування.

Захист інвестицій китайських транснаціональних корпорацій від політичних та комерційних ризиків забезпечується China Export & Credit Insurance Corporation (Sinosure). В умовах підвищеної політичної нестабільності в окремих регіонах Африки ця установа мінімізує ризики, пов'язані з конфліктами, переворотами, корупцією та слабкими інституціями. Водночас важливим інструментом просування китайських економічних інтересів виступає економічна дипломатія, зокрема діяльність Форуму китайсько-африканського співробітництва (FOCAC) [18], який координує інвестиційну політику та ініціює нові програми фінансової підтримки.

Таким чином, інституційна та фінансова підтримка діяльності китайських ТНК з боку уряду КНР є багатогранною, скоординованою та довгостроковою. Вона базується на поєднанні стратегічного планування, дипломатичного супроводу, фінансової інфраструктури та правового захисту. Саме завдяки цьому КНР змогла не лише закріпити свої компанії в ключових секторах економіки Африки, але й перетворити їхню присутність на елемент ширшої геоекономічної стратегії, яка посилює вплив Китаю на глобальній арені [2].

Іншим важливим напрямом інституційної підтримки, але з африканської сторони, стало створення спеціальних економічних зон (СЕЗ) на території Африки. У таких зонах, як TEDA Suez в Єгипті, Eastern Industry

Zone в Ефіопії чи Zambia-China Economic and Trade Cooperation Zone, китайські ТНК отримують податкові пільги, спрощене митне регулювання, доступ до інфраструктури та правовий захист відповідно до міждержавних домовленостей. Такі зони сприяють зростанню обсягів китайських інвестицій, створенню локальних виробництв і одночасно забезпечують підконтрольну КНР платформу для поширення власних стандартів ведення бізнесу та управління.

Китайські ТНК реалізують на Африканському континенті десятки масштабних проєктів. Наприклад, корпорація China Road and Bridge Corporation збудувала швидкісну залізницю між столицею Кенії Найробі та портом Момбаса. Huawei та ZTE забезпечили телекомунікаційну інфраструктуру в понад 30 африканських країнах. Sinohydro побудувала кілька гідроелектростанцій у Камеруні, Гані, Ефіопії та Замбії. Усі ці проєкти супроводжуються фінансуванням від китайських банків, технічним супроводом, поставками обладнання та навчанням місцевого персоналу.

Китай сьогодні є найбільшим у світі споживачем енергії. Оскільки внутрішні ресурси Китаю недостатні для задоволення зростаючого попиту, Пекін змушений активно імпортувати нафту і газ. Африка, з її багатими покладами нафти і природного газу, була і залишається для Китаю одним із найпривабливіших напрямів. Згідно з даними OPEC та Energy Information Administration (EIA), понад 10% китайського імпорту нафти надходить з африканських країн, передусім: Анголи, Нігерії, Судану і Південного Судану, Габону, Чаду, Екваторіальної Гвінеї [8].

Китайські державні нафтові компанії, такі як China National Petroleum Corporation (CNPC), Sinopec та China National Offshore Oil Corporation (CNOOC), активно інвестують у розвідку, видобуток, будівництво нафтопроводів і переробних потужностей. Вони укладають довгострокові контракти з місцевими урядами, гарантуючи постачання сировини в обмін на інвестиції в інфраструктуру, технічну допомогу або фінансування соціальних програм [3].

Однією з особливостей китайської моделі взаємодії в енергетичному секторі є так званий формат "нафта в обмін на інфраструктуру". Замість традиційної купівлі енергоносіїв за ринковими цінами, Китай пропонує африканським країнам пакети допомоги, які включають будівництво доріг, лікарень, шкіл, енергетичних об'єктів або залізниць. При цьому всі роботи виконуються китайськими компаніями, часто з використанням китайських матеріалів, техніки та персоналу.

У сфері енергетики Китай зосереджується на будівництві гідроелектростанцій, теплоелектростанцій та систем електропостачання. Гідроелектростанція Souapiti у Гвінеї, побудована China International Water & Electric Corporation, є прикладом стратегічної співпраці, яка водночас забезпечує енергетичні потреби країни і зміцнює позиції Китаю як головного інвестора. У телекомунікаційній сфері ключову роль відіграє компанія Huawei, яка будує мережі мобільного зв'язку, інтернет-інфраструктуру та урядові комунікаційні системи у десятках африканських країн. Уряди охоче

співпрацюють, оскільки отримують доступ до технологій і фінансування, а Китай, у свою чергу, закріплює технічну залежність партнерів.

Ще одним стратегічним вектором китайської присутності в Африці є мінеральні ресурси. Континент володіє колосальними запасами металів і руд, які є критично важливими для сучасних технологій, зокрема у виробництві електромобілів, телекомунікаційного обладнання, відновлюваних джерел енергії та військової техніки. Особливо цінними для Китаю є кобальт, літій, мідь, марганець, рідкоземельні елементи, а також уран, золото, алмази, платина і боксити. Демократична Республіка Конго посідає перше місце у світі за запасами та видобутком кобальту, і саме тут китайські компанії здійснили одні з найбільших інвестицій у гірничу галузь. Компанія China Molybdenum контролює ключові родовища, зокрема Тенке-Фунгуруме, а в рамках проєкту Sicominеs було створено спільне китайсько-конголезьке підприємство, що поєднує видобуток і будівництво інфраструктури [19].

Китайські ТНК також активно присутні в Замбії, де інвестують у мідні копальні; у Гвінеї — у видобуток бокситів; у Намібії — в уранову галузь. Вони намагаються інтегрувати усі ланки виробничо-логістичного ланцюга — від розвідки і видобутку до транспортування і експорту. Такий підхід дозволяє КНР контролювати не лише джерела сировини, а й канали її руху, зменшуючи ризики втрати доступу через політичні зміни або втручання третіх країн.

Не менш важливим напрямом китайського інтересу в Африці є розвиток інфраструктури. КНР системно фінансує та реалізує масштабні проєкти у сфері транспорту, енергетики, телекомунікацій і соціальних послуг. Від будівництва доріг, залізниць і портів до спорудження лікарень, урядових будівель і стадіонів — Китай демонструє прагнення створити комплексну інфраструктурну платформу для довгострокового впливу. Одним з найбільш відомих прикладів є залізнична лінія Момбаса — Найробі — Наїваша в Кенії,

побудована китайськими ТНК за рахунок китайських кредитів. Подібні проєкти реалізуються також у Нігерії, Ефіопії, Анголі, Танзанії, Уганді та інших країнах [23].

Таким чином, геоекономічна стратегія Китаю в Африці є комплексною та довгостроковою. Енергетика, ресурси та інфраструктура виступають трьома опорами, на яких вибудовується вплив Китаю на континенті. Через активну діяльність державних і напівдержавних ТНК, КНР забезпечує себе необхідними ресурсами, створює нові ринки збуту, формує політичні альянси та техніко-економічну залежність. Водночас така модель спричиняє численні суперечності, оскільки переваги співпраці з Китаєм відчутні передусім для урядів і великих міст, тоді як периферійні регіони часто залишаються поза зоною впливу розвитку. У наступних підрозділах буде детальніше розглянуто галузеву специфіку діяльності китайських ТНК в Африці та наслідки для соціально-економічного ландшафту континенту [8].

Протягом останніх двох десятиліть Китай перетворився на одного з найбільших торговельних та інвестиційних партнерів африканських країн. Цей процес супроводжувався активним входженням китайських транснаціональних корпорацій (ТНК) до різних секторів економіки континенту — від енергетики та інфраструктури до телекомунікацій, видобутку ресурсів, сільського господарства та фінансових послуг. Китайські ТНК виступають не просто як економічні суб'єкти, а як провідники геоекономічної стратегії КНР, що реалізується, зокрема, в рамках ініціативи «Один пояс — один шлях». Нижче подано огляд найбільших китайських ТНК, що активно працюють в Африці, а також приклади реалізованих ними проєктів (табл. 1).

Таким чином, діяльність китайських ТНК в Африці є широкомасштабною, стратегічно вмотивованою і комплексною. Компанії КНР беруть участь у реалізації мегапроєктів у сфері енергетики, інфраструктури, цифрових технологій, видобуток ресурсів, будівництво.

Таблиця 1

Найбільші китайські ТНК в Африці та напрями їх діяльності

Назва компанії	Сфера діяльності	Ключові проєкти	Країни реалізації
CNPC (China National Petroleum Corporation)	Нафтогазова промисловість	Нафтопровід (1500 км), НПЗ у Хартумі, GNPOC	Судан, Південний Судан, Чад, Ангола, Нігерія, Алжир
CNOOC (China National Offshore Oil Corporation)	Нафтогазова промисловість	Видобуток нафти біля озера Альберт, проєкт EACOP	Уганда, Танзанія
CRCC (China Railway Construction Corporation)	Транспортна інфраструктура	Залізниця Ефіопія–Джибуті (752 км, \$4 млрд)	Ефіопія, Джибуті
CCECC (China Civil Engineering Construction Corporation)	Транспортна інфраструктура	Залізниця Момбаса–Найробі (472 км, \$3,6 млрд)	Кенія
Huawei	Цифрові технології, телеком	Safe City у Кенії, оптоволокну, навчальні програми	Кенія, Нігерія, ПАР, Уганда, Руанда, Гана
ZTE	Телеком, e-government	Мобільні мережі, кібербезпека, урядові системи	Ангола, Нігерія, Гвінея, Сьєрра-Леоне, Танзанія
CNMC (China Nonferrous Metal Mining Group)	Видобуток стратегічних металів	Мідні шахти, кобальт, промисловий парк	Замбія, ДР Конго
Sinohydro / PowerChina	Гідроенергетика, електрифікація	ГЕС Karuma (600 МВт, \$1,7 млрд), водосховища	Уганда

Джерело: сформовано авторами на основі [13;15;20]

Їх присутність значною мірою пов'язана з державним фінансуванням, дипломатичною підтримкою та довгостроковими стратегічними інтересами Китаю [7]. Діяльність китайських ТНК має стратегічне значення для розвитку континенту, але також потребує балансу інтересів і посилення прозорості співпраці.

Діяльність китайських транснаціональних

корпорацій (ТНК) на африканському континенті має складний, суперечливий характер, що поєднує суттєві позитивні ефекти для африканських держав з низкою проблем та ризиків, які викликають занепокоєння серед експертів, міжнародних організацій та місцевого населення. Вивчення наслідків цієї діяльності узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2

Аналізування впливу китайських транснаціональних корпорацій на розвиток країн Африки

Категорія	Позитивні наслідки	Негативні наслідки / ризики
Економічні	- Масштабні прямі іноземні інвестиції (ПІІ) у ключові сектори: енергетику, видобуток, інфраструктуру, с/г. - Покращення логістики через інфраструктурні проекти (залізниця, дороги, порти). - Створення робочих місць для місцевого населення (до 80–90% працівників). - Технологічний трансфер, нові управлінські практики. - Формування державно-приватного партнерства.	- Зростання боргової залежності через кредити з непрозорими умовами (наприклад, Замбія). - Обмежена локалізація виробництва, імпорт китайських товарів і працівників. - Погані умови праці: низька оплата, відсутність профспілок, страйки. - Деформація структури економіки: надмірна залежність від експорту сировини та китайських інфраструктурних проектів.
Соціальні	- Будівництво лікарень, шкіл, доступного житла, культурних об'єктів. - Освітні програми, навчальні центри, стипендії для африканських студентів. - Культурні обміни, поширення китайської мови й культури (інститути Конфуція).	- Ігнорування місцевого культурного контексту → соціальні конфлікти. - Обмежена інтеграція китайських громад, зростання соціальної напруги. - Повідомлення про дискримінацію, расизм, зневажливе ставлення до місцевих працівників.
Технологічні	- Розвиток телекомунікацій, цифрової інфраструктури (Huawei, ZTE). - Створення дата-центрів, розвиток e-government, мобільної торгівлі. - Підтримка фінтеху, смарт-сіті, штучного інтелекту.	- Технологічна залежність від китайських компаній та рішень. - Обмежений доступ до передових технологій для місцевого бізнесу.
Екологічні	- Потенціал «зеленої» співпраці: інвестиції у ВДЕ (сонячні, вітрові, малі ГЕС). - Впровадження екостандартів у рамках «Зеленого Шовкового шляху».	- Забруднення води, вирубка лісів, ерозія ґрунтів через інфраструктурні проекти. - Недотримання екологічних стандартів через слабкий нагляд у країнах Африки.
Політичні / геополітичні	- Посилення міжнародної суб'єктності африканських країн через партнерство з Китаєм. - Зменшення залежності від Заходу, розвиток багатовекторної зовнішньої політики. - Співпраця у реформуванні глобального управління.	- Посилення політичного впливу Китаю в регіоні. - Залежність політичних еліт від китайської підтримки та інвестицій.

Джерело: сформовано авторами на основі [7; 9; 12; 13; 14; 19; 23]

Таким чином, економічні та соціальні наслідки діяльності китайських ТНК в Африці є багатовимірними. З одного боку, КНР виступає як потужний інвестор і партнер, що сприяє розвитку інфраструктури, зайнятості й підвищенню добробуту. З іншого — наявні серйозні виклики: боргова пастка, соціальна напруга, слабка інтеграція з місцевою економікою, проблеми з екологією та правами людини. Оцінка впливу китайських ТНК має враховувати як позитивні ефекти, так і ризики, щоб забезпечити більш збалансовану і сталу

модель співпраці у майбутньому.

Щоб попередити негативні наслідки від співпраці з китайськими транснаціональними корпораціями (ТНК), африканським державам доцільно застосовувати комплексний підхід на державному, регіональному та міжнародному рівнях. Нижче подано основні методи оптимізації партнерства африканських держав із китайськими транснаціональними корпораціями з метою підвищення ефективності, прозорості та взаємовигідності двосторонньої співпраці (табл. 3).

Таблиця 3

Методи оптимізації партнерства з китайськими ТНК

№	Методи	Інструменти реалізації
1	Прозорість договорів	- Вимагати публічного розкриття умов контрактів із китайськими ТНК. - Уникати закритих міжурядових угод без парламентського або громадського нагляду. - Залучати незалежних аудиторів до оцінки великих інфраструктурних проєктів.
2	Умовне фінансування	- Укладати угоди з умовами локалізації — наприклад, певний відсоток робіт має виконуватись місцевими підрядниками. - Встановлювати квоти на використання місцевих матеріалів та працівників.
3	Підвищення інституційної спроможності	- Розвивати державні агентства, здатні контролювати якість, дотримання трудового, екологічного та антикорупційного законодавства. - Створити спеціальні антикризові підрозділи при міністерствах, які контролюють інфраструктурні, енергетичні чи гірничодобувні проєкти.
4	Управління борговими ризиками	- Оцінювати боргову стійкість перед укладанням угод із китайськими банками (China EXIM Bank, CDB). - Обмежувати кредити із заставою стратегічних активів (порти, електростанції). - Переглядати механізми реструктуризації боргу за участі міжнародних фінансових інституцій (МВФ, Світовий банк).
5	Захист трудових прав	- Прийняти національні кодекси соціальної відповідальності інвестора. - Встановити мінімальні стандарти оплати праці, обов'язкову наявність профспілок, механізми захисту працівників. - Контролювати умови праці
6	Екологічне регулювання	- Запровадити екологічну експертизу усіх проєктів перед затвердженням. - Посилити контроль за дотриманням екостандартів у гірничій справі, будівництві, енергетиці. - Створити механізми компенсацій громадам, які зазнають екологічної шкоди.
7	Регіональна координація	- У межах Африканського Союзу та регіональних економічних співтовариств формувати єдині підходи до співпраці з КНР. - Спільно розробляти правила інвестування, мінімізуючи конкуренцію між країнами за китайський капітал.
8	Багатовекторна політика	- Уникати надмірної залежності від Китаю: диверсифікувати партнерів (Індія, ЄС, США, Туреччина, Південна Корея). - Порівнювати пропозиції різних інвесторів, щоб забезпечити оптимальні умови для розвитку.

Джерело: сформовано авторами на основі [13; 14; 18; 19;20]

З боку Китаю також існують ризики в інвестуванні до країн Африки, пов'язані з політичною нестабільністю країн, а також вичерпаністю ресурсів та борговою кризою, у яку вони поступово потрапляють [8].

Важливо зазначити, що глобальні виклики — від воєн і нестабільності до зміни клімату і нестачі ресурсів — вимагають від Китаю та Африки переходу до нової якості партнерства. Воно має базуватись на принципах взаємної вигоди, сталості, прозорості та інклюзивності. У цьому контексті особливої ваги набуває участь африканських країн у форматах багатостороннього діалогу — наприклад, у Форумі Китай-Африка (FOCAC), ініціативі «Один пояс — один шлях», BRICS+, Новому банку розвитку. Це дає змогу країнам Африки впливати на прийняття рішень, а не бути пасивними одержувачами допомоги.

Основні перспективні напрями співпраці між Китаєм та країнами Африки:

1. Індустріалізація та економічна взаємодія: створення спільних підприємств і економічних зон; локалізація виробництва та експортно-орієнтована промисловість.

2. Цифрова трансформація: розвиток телекомунікацій та інтернет-послуг; електронне врядування, онлайн-освіта, телемедицина, e-commerce; інвестиції в фінтех, «смарт-сіті», штучний інтелект, big data. створення дата-центрів, цифрових платформ для держпослуг.

3. Зелена енергетика та екологічна співпраця: інвестиції у сонячні, вітрові, малі гідроелектростанції, біоенергетику; впровадження «зелених» технологій в енергетиці, транспорті, будівництві; підвищення енергоефективності. Релізація цілей проєкту «Зелений Шовковий шлях» (Green Belt and Road Initiative / Green BRI).

4. Розвиток людського капіталу: стипендії для

африканських студентів; створення університетів і центрів технічної підготовки; підготовка держслужбовців і підприємців; культурні обміни.

5. Соціальні та гуманітарні проекти: будівництво лікарень, шкіл, водогонів; програми боротьби з бідністю; гуманітарна допомога під час пандемій (вакцини, обладнання); перспектива створення спільних фармацевтичних підприємств, медичних хабів, біотехнологічних центрів.

6. Політичне партнерство та глобальне управління: спільне просування реформ; зміцнення Глобального Півдня.

Отже, перспективи китайсько-африканського партнерства є надзвичайно широкими. Партнерство може вийти за рамки традиційної моделі «партнерства Північ-Південь» і стати основою нового міжнародного порядку — більш справедливого, більш стійкого та більш відкритого до потреб країн, які раніше не мали достатнього голосу на світовій арені. За умов послідовної реалізації нових підходів, підтримки африканських реформ, спільного управління ризиками і викликами, Китай і Африка здатні сформувати унікальний приклад кооперації, що відповідає духу XXI століття [11].

Висновки. Діяльність китайських

транснаціональних корпорацій на африканському континенті є важливим елементом геоекономічної стратегії КНР, що спрямована на зміцнення її позицій як глобального економічного центру. Завдяки державній підтримці, ці китайські ТНК активно реалізують інфраструктурні, енергетичні, промислові та інші стратегічні проекти, що істотно впливають на соціально-економічну динаміку африканських країн.

Разом з тим, модель взаємодії КНР із країнами Африки має як позитивні, так і проблемні аспекти. Зокрема, зростає боргове навантаження на країни-партнери, фіксується обмежене залучення місцевих виробничих потужностей, спостерігається низький рівень передачі технологій та недостатня увага до екологічних і соціальних стандартів.

Таким чином, присутність китайських транснаціональних корпорацій в Африці виступає як чинником соціально-економічного розвитку, так і інструментом політичного й економічного впливу. Успішність подальшої взаємодії залежатиме від здатності африканських держав сформулювати ефективну стратегію захисту та просування національних інтересів, а також забезпечити більш прозору і сталу модель співпраці з КНР.

Список використаних джерел:

1. Гармаш А. (2019). «Один пояс, один шлях»: наскільки «шовковим» буде шлях для Африки? ADAstra. URL: <https://surl.li/zirmjz>
2. Глебов В., Покась М. (2025). Зовнішня політика та дипломатія КНР на Африканському континенті. Медіафорум : аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент, № 16. С. 205–217. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2025.16.205-217>
3. Савченко М.В., Порохня В.А., Атаманенко П.О. (2023). Інтеграція Китаю у африканський ринок та її вплив на західний світ. Бізнес-Інформ, № 8. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-30-36>
4. Transnational corporations (TNC). United Nations Conference on Trade and Development. UNCTAD. URL: [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-\(TNC\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-(TNC).aspx)
5. Олійник О. (2022). Еволюція політики Китайської Народної Республіки щодо країн Африки. Регіональні студії, № 31. С. 124–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.23>
6. Пермінов О.В., Чігіра А.С. (2022). Африканський вектор зовнішньої політики Китаю: традиції та сучасність. Філософія та політологія в контексті сучасної культури, Т. 14. № 1(29). С. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.15421/352211>
7. Сімахова А.О., Юрчук К.Ю. (2024). Оцінка впливу діяльності ТНК на країни, що розвиваються. Економіка, управління та адміністрування, № 3(109). С. 8–52. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-48-52](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-48-52)
8. Татакі Д.Д. (2021). Сучасний стан співробітництва між Китаєм та країнами Африки: інвестиційний аспект, Політикус. Вип 6. С. 107–110. DOI: <https://doi.org/10.24195/24149616.2021-6.18>
9. Тихоненко І.В., Вуйко В.В. (2017). Економічний вектор африканської політики КНР: виклики та перспективи. Наукові праці. Політологія, Т. 309. № 297. С. 66–69. URL: <https://politics.chdu.edu.ua/article/view/200656>
10. Угву В.У. (2020). Стратегія КНР щодо країн Африки : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 234 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/b30/dis_Ugwu%20V.U.pdf
11. Українець Л. (2013). Визначення основних чинників прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки. Журнал європейської економіки, № 4. С. 458–472. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua>
12. Шевченко П. (2023). Китайський континент: як Пекін посилюється в Африці. LB.ua. URL: <https://surl.li/gvqeit>
13. Alden, C. (2007). China in Africa: Partner, Competitor or Hegemon? London : Zed Books, 180 с. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781350219106>
14. Brautigam, D. (2009). The dragon's gift: The real story of China in Africa. Oxford : Oxford University Press. URL: <https://surl.li/gzvnr1>
15. Brautigam, D., Hwang, J., & Wang, Lu. (2015). Chinese-financed Hydropower Projects in Sub-Saharan Africa. Johns Hopkins University. SAIS. China-Africa Research Initiative, No. 8. С. 38–50. URL: <https://share.google/4k5s37szCwFoCEppH>

16. China and Africa Expanding Economic Ties in and Evolving Global Context. World bank. URL: <https://share.google/R2yVsCma9OkU4Ghs4>
17. China Global Investment Tracker. American Enterprise Institute. URL: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker>
18. Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC). Key Documents and Initiatives. URL: <https://www.focac.org/eng/>
19. Mlambo, C., Kushamba, A., & Simawu, M. (2016). China-Africa Relations: What Lies Beneath? The Chinese Economy, Vol. 49. No. 4. C. 257–276. DOI: <https://doi.org/10.1080/10971475.2016.1179023>
20. Morgan, P., & Nicholson, J. (2016). Does China Have a Looming Africa Problem? The Diplomat. URL: <https://thediplomat.com/2016/09/does-china-have-a-looming-africa-problem/>
21. Africa's development dynamics 2021: Digital transformation for quality jobs. Organisation for Economic Co-operation and Development, (2021). OECD. URL: <https://www.oecd.org>
22. World Investment Report 2022: International Tax Reforms and Sustainable Investment. (2022). UNCTAD. URL: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2022>
23. Waqar, S., Ahmed, S., & Badshah, I. (2021). Chinese FDI for Infrastructure Development in Africa – Assessing the Impact of Cooperation. Studies of Applied Economics, Vol. 39(3). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i2.3761>

References:

1. Harmash, A. (2019). «Odyn poias, odyn shliakh»: naskilky «shovkovym» bude shliakh dlia Afryky? [«Один пояс, один шлях»: наскільки «шовковим» буде шлях для Африки?] ADASTRA. URL: <https://surl.li/zirmjz> [in Ukrainian].
2. Hlebov, V., & Pokas, M. (2025). Zovnishnia polityka ta dyplomatiia KNR na Afrykanskomu kontynenti [Foreign policy and diplomacy of the PRC on the African continent]. Mediaforum: Analitika, prohnozy, informatsiinyi menedzhment, No. 16. Pp. 205–217. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2025.16.205-217> [in Ukrainian].
3. Savchenko, M.V., Porokhnia, V.A., & Atamanenko, P.O. (2023). Intekhratsiia Kytai u afrykanskyi rynok ta yii vplyv na zachidnyi svit [Integration of China into the African market and its impact on the Western world]. Biznes-Inform, No. 8. Pp. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-30-36>
4. Transnational corporations (TNC). United Nations Conference on Trade and Development. UNCTAD. URL: [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-\(TNC\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-(TNC).aspx) [in English].
5. Oliinyk, O. (2022). Evolutsiia polityky Kytaiskoi Narodnoi Respubliky shchodo krain Afryky [The evolution of China's policy toward African countries]. Regional studios, No. 31. Pp. 124–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.23> [in Ukrainian].
6. Perminov, O.V., & Chihira, A.S. (2022). Afrykanskyi vektor zovnishnoi polityky Kytai: tradytsii ta suchasnist [The African vector of China's foreign policy: Traditions and modernity]. Philosophy and political science in the context of modern culture, No. 14(1). Pp. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.15421/352211> [in Ukrainian].
7. Simakhova, A.O., & Yurchuk, K.Yu. (2024). Otsinka vplyvu diialnosti TNK na krainy, shcho rozvyvaiutsia [Assessment of the impact of TNCs on developing countries]. Economics, Management and Administration, No. 3(109). Pp. 48–52. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-48-52](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-48-52) [in Ukrainian].
8. Tataki, D.D. (2021). Suchasnyi stan spivrobitnytstva mizh Kytaiem ta krainamy Afryky: investytsiinyi aspekt [The current state of cooperation between China and African countries: the investment aspect]. Politykus, No. 6. Pp. 107–110. DOI: <https://doi.org/10.24195/24149616.2021-6.18> [in Ukrainian].
9. Tykhonenko, I.V., & Vuiko, V.V. (2017). Ekonomichnyi vektor afrykanskoï polityky KNR: vyklyky ta perspektyvy [Economic vector of China's Africa policy: challenges and prospects]. Vol. 309. No. 297. Pp. 66–69. URL: <https://politics.chdu.edu.ua/article/view/200656> [in Ukrainian].
10. Uhvu, V.U. (2020). Stratehiia KNR shchodo krain Afryky [China's Strategy towards African Countries] : Dissertation ... Candidate of Political Sciences: 23.00.04. T. Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 234 p. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/b30/dis_Ugwu%20V.U.pdf [in Ukrainian].
11. Ukrainets, L. (2013). Vyznachennia osnovnykh chynnykh priamykh zakordonnykh investytsii z Kytai u krainy Afryky [Identifying the main drivers of foreign direct investment from China to African countries]. Journal of European Economics, No. 4. Pp. 458–472. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua> [in Ukrainian].
12. Shevchenko, P. (2023). Kytaiskyi kontynent: yak Pekin posyliuietsia v Afrytsi [The Chinese Continent: How Beijing is Strengthening in Africa]. LB.ua. URL: <https://surl.li/gvqeit> [in Ukrainian].
13. Alden, C. (2007). China in Africa: Partner, Competitor or Hegemon? London : Zed Books, 180 c. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781350219106> [in English].
14. Brautigam, D. (2009). The dragon's gift: The real story of China in Africa. Oxford : Oxford University Press. URL: <https://surl.li/gzvnr1> [in English].
15. Brautigam, D., Hwang, J., & Wang, Lu. (2015). Chinese-financed Hydropower Projects in Sub-Saharan Africa. Johns Hopkins University. SAIS. China-Africa Research Initiative, No. 8. C. 38–50. URL:

<https://share.google/4k5s37szCwFoCEppH> [in English].

16. China and Africa Expanding Economic Ties in and Evolving Global Context. World bank. URL: <https://share.google/R2yVsCma9OkU4Ghs4> [in English].

17. China Global Investment Tracker. American Enterprise Institute. URL: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker> [in English].

18. Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC). Key Documents and Initiatives. URL: <https://www.focac.org/eng/> [in English].

19. Mlambo, C., Kushamba, A., & Simawu, M. (2016). China-Africa Relations: What Lies Beneath? *The Chinese Economy*, Vol. 49, No. 4. C. 257–276. DOI: <https://doi.org/10.1080/10971475.2016.1179023> [in English].

20. Morgan, P., & Nicholson, J. (2016). Does China Have a Looming Africa Problem? *The Diplomat*. URL: <https://thediplomat.com/2016/09/does-china-have-a-looming-africa-problem/> [in English].

21. Africa's development dynamics 2021: Digital transformation for quality jobs. Organisation for Economic Co-operation and Development, (2021). OECD. URL: <https://www.oecd.org> [in English].

22. World Investment Report 2022: International Tax Reforms and Sustainable Investment. (2022). UNCTAD. URL: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2022> [in English].

23. Waqar, S., Ahmed, S., & Badshah, I. (2021). Chinese FDI for Infrastructure Development in Africa – Assessing the Impact of Cooperation. *Studies of Applied Economics*, Vol. 39(3). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i2.3761> [in English].

Дата надходження статті: 07.10.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 21.10.2025 р.